

Halina Chodurska

ZAPOMNIANE KONSTRUKCJE SKŁADNI SŁOWIAŃSKIEJ
W CERKIEWNO-UKRAIŃSKIM DRUKU Z POCZĄTKU XVII WIEKU
(podwójne przypadki)

"Lekarstwo na ospały umysł człowieczy" (1607) - dwujęzyczny druk działającej od początku lat osiemdziesiątych XVI wieku oficyny ostrogińskiej - stwarza jedyną w swoim rodzaju możliwość konfrontacji faktów języka staro-cerkiewno-słowiańskiego redakcji ruskiej ze stanem ukraińszczyzny literackiej przełomu XVI - XVII w., tzw. "prostej mowy".

Przedmiotem poniższych uwag będą archaiczne konstrukcje atrybutywno-predykatywne: podwójny biernik i podwójny dopełniacz oraz ich synonimy syntaktyczne okresu późniejszego.

Wymienione struktury składniowe posiadają w chwili obecnej już dość obszerną bibliografię. Żadne z opracowań nie podejmuje jednak próby opisu podwójnych przypadków w aspekcie statystycznym, nie zawiera zatem dokładniejszych informacji o zakresie użycia poszczególnych kategorii i form. Całkowicie pomijane jest również zagadnienie szyku określnika.

Podwójne przypadki - struktury składniowe współcześnie prawie nie używane - znalazły odzwierciedlenie w licznych tekstach Słowiańszczyzny wschodniej minionych epok, także w "Lekarstwie na ospały umysł". Ich analiza pozwoli na w miarę dokładne sprecyzowanie tych tendencji syntaktycznych "prostej mowy", które nie pozostają w bezpośredniej zależności od wpływów ruskocerkiewnych.

Punktem wyjścia wszelkich rozważań jest tekst oryginału¹.

1. Konstrukcje podwójnego biernika uchodzą za cechę charakterystyczną składni staro-cerkiewno-słowiańskiej². Używano ich zwykle w wypowiedzeniach o znaczeniu "czynić kogoś kimś", a także przy czasownikach postrzegania³. Funkcję członów atrybutywno-predykatywnych pełnią w tekstach kanonu staro-cerkiewno-słowiańskiego najczęściej przymiotniki i imiesłowy postaci prostej (rzeczownikowej)⁴. Podobne określniki zaświadczone są także w konstrukcjach accusativus cum infinitivo.

Podwójny biernik znalazł odzwierciedlenie również w za-
bytkach piśmiennictwa staroruskiego sprzed XV w., z tym, że
tutaj w jego składzie notowane są przeważnie rzeczowniki,
a rzadziej przymiotniki czy też imiesłowy. Biernik rzeczow-
nika już w okresie najdawniejszym był wymieniany na narzęd-
nik⁵. Formy złożone (zaimkowe) przymiotników i imiesłowów
poświadczone zostały dopiero w tekstach z przełomu XIII -
XIV w.⁶ Również w tym wypadku istniała możliwość użycia na-

¹Zarówno tu, jak i dalej oryginałem nazywać będziemy umownie ruskocerkiewne tłumaczenie tekstu greckiego, jako że stanowiło ono bezpośredni punkt wyjścia dla przekładu "prostą mową".

²A. I. Gorszkow, Starosławiański jazyk, Moskwa 1963, s. 197; S. D. Nikiforow, Starosławiański jazyk, Moskwa 1955, s. 90; A. A. Potiebnia, Iz zapisok po russkoj grammatike, II, Moskwa 1958, s. 316.

³V. Vondrak, Driewniecerkowno-sławiański sintaksis, Kazań 1915, s. 10 - 11.

⁴N. I. Tołstoj, Znaczenije kratkich i połnych form pri-
kagatielnych w starosławiańskom jazykie, /w:/ Woprosy sławian-
skiego jazykoznanija, wyp. 2, 1957, s. 49; G. Gunnarsson, Re-
cherches syntaxiques sur la décadence de l'adjectif nominal
dans les langues slaves et particulièrement dans le russe,
Paris 1931, s. 30 - 31; A. A. Potiebnia, op. cit., s. 307.

⁵Je. S. Istrina, Sintaksiczeskije jawlenija Sinodalnogo
spiska I Nowgorodskoj letopisi, "Izwestija ORJaS" 24/1919,
kn. 2, s. 168; Srawnitielno-istoriczeskij sintaksis wostocz-
nosławiańskich jazykow. Czleny priedłożenija, Moskwa 1968,
s. 102.

⁶W. I. Borkowski, P. S. Kuzniecowa, Istoriczeskaja gram-
matika russkogo jazyka, Moskwa 1965, s. 369.

rzędnika. O ile jednak rzeczownikowe określniki niekongruentne zyskały przewagę już w XVI stuleciu⁷, o tyle przymiotniki w formie narzędnika jeszcze w wieku XVII należały do rzadkości⁸. W tym ostatnim okresie używano dość szeroko tzw. przyimkowych ekwiwalentów podwójnego biernika⁹.

Teksty starobiałoruskie XIV - XVII w. poświadczają stosunkowo dużą ilość konstrukcji podwójnego biernika¹⁰. Funkcję określników atrybutywno-predykatywnych pełnią tu najczęściej przymiotniki, rzadziej zaś - rzeczowniki, które już w szesnasto - siedemnastowiecznych strukturach omawianego typu i to zarówno starobiałoruskich, jak i staroukraińskich przybierały zwykle postać narzędnika¹¹. Określniki przymiotne i imiesłowowe w języku białoruskim zasadniczo reprezentowały formy biernika odmiany zaimkowej¹², natomiast w ukraińskim nieco częściej używany był biernik w postaci prostej¹³. Również określniki przymiotnikowe dopełnienia bliższego przybierać mogły formę narzędnika. W tekstach białoruskich podobne struktury poświadczone są już w XIV w.¹⁴, zaś w staroukraińskich - dopiero w wieku XVII¹⁵.

⁷W. I. Borkowski, P. S. Kuzniecowa, op. cit., s. 367.

⁸Sravnitelno-istoriczeskij sintaksis..., s. 114.

⁹T. P. Łomtiew, Iz istorii sintaksisa russkogo jazyka, Moskwa 1954, s. 29.

¹⁰M. H. Bułachaŭ, Historyja prykmetnikaŭ biełaruskaj mowy XIV - XVII stahodziaŭ. Czastka 2. Sintaksiczny narys, Mińsk 1971, s. 40.

¹¹W. F. Sycz, Dejaki syntaksyczni osoblywosti howownych czleniw reczennia u pamjatkach ukrajinškoji polemicznoji literatury kincia XVI - pocz. XVII st., "Naukowi zapyšky Czerkaśkoho derż. ped. instytutu", t. 10, serija istoryko-filohicznych nauk, wyp. 3, s. 127 - 139; Narysy pa historyi biełaruskaj mowy, Mińsk 1957, § 234.

¹²Sravnitelno-istoriczeskij sintaksis..., s. 118.

¹³Sravnitelno-istoriczeskij sintaksis..., s. 119, 135.

¹⁴M. H. Bułachaŭ, op. cit., s. 42.

¹⁵I. I. Słyńko, Istorycznyj syntaksys ukrajinškoji mowy, Kijów 1973, s. 52.

Niekongruentny określnik dopełnienia bliższego pojawił się także w konstrukcjach accusativus cum infinitivo¹⁶. Analogiczne struktury występują w tekstach średniopolskich z XIV wieku i późniejszych¹⁷. W wieku XVI znane już były ukraińszczyźnie i białoruszczyźnie przyimkowe zamienniki drugiego biernika, szczególnie zaś konstrukcje "za + biernik"¹⁸. W języku białoruskim IV - XVI w. były one bardzo rozpowszechnione¹⁹, zaś w ukraińskim miały charakter sporadyczny²⁰.

2. W ruskocerkiewnym oryginale "Lekarstwa na ospały umysł" konstrukcje podwójnego biernika z przymiotnikami występują 53 razy. Jako określniki przeważają tu formy proste (49 wypadków). Oba bierniki (dopełnienie bliższe i określnik) zależne są bezpośrednio lub pośrednio (poprzez bezokolicznik БЫТИ - 7; bądź imiesłowy czynne - 3) od czasowników o znaczeniu organizowania, tworzenia, percepcji, mówienia, myślenia oraz wskazywania, np. НИКОГОЖЕ НА ЗЕМЛИ ИМАШИ ВЫША себе²¹ (158b), (узрети) /.../ СВЕТЛЕЙША ТЯ БЫТИ (94b), да яко виде ухищрение се СВЕТНО БЫВШЕ (82b), НИЖЕ БЫТИ ЧТО ВМЕНЯЕТ ЛОТО (111b), НИЖЕ ОНО СГРЕШЕНИЕ РЕКУ БОЛЬШЕЕ БЫТИ (34b).

• Najczęściej spotykanym układem komponentów omawianych struktur jest prepozycja rzeczownika (zaimka) /S/ i przymiotnika /A/ względem czasownika /V/, z tym że konstrukcję atrybutywno-predykatywną otwiera zwykle dopełnienie bliższe (SAV - 23 zapisy), rzadziej natomiast określnik przymiotnikowy (ASV - 9 razy). Interpozycja czasownika poświadczona

¹⁶I. I. Słyńko, op. cit., s. 50.

¹⁷S. Kropaczek, Zwrot accusativus cum infinitivo w języku polskim, "Prace Filologiczne" XIII, 1928, s. 465.

¹⁸A. A. Moskałenko, Syntaksys prostoho reczennia dawnioruskojki i ukrajinśkojki mow, Odessa 1959; Narysy..., s. 234.

¹⁹Narysy..., § 234.

²⁰Sravnitel'no-istoričeskij sintaksis..., s. 111.

²¹Pisownia wszystkich przykładów (ale nie morfologia!) została uwspółcześniona.

została łącznie w 14 zdaniach (SVA - 8; AVS - 6) i tylko w kilku wypadkach oba bierniki notowane są w postpozycji (VSA - 5 zapisów; VAS - 2).

3. W wersji ruskocerkiewnej użyto ponadto 47 określników imiesłowowych dopełnienia bliższego. Konstrukcje zawierające imiesłowy czynne pojawiają się w 26 zapisach (przy tym w 20 wypadkach znalazła zastosowanie forma prosta), zaś określniki wyrażone biernikiem imiesłowu biernego notowane są, wyłącznie w postaci prostej, w 21 zdaniach, np. и здравствующа ты истинным здравием скорее восприимем (114b), ащеже видит ты паки руже вздвижуша (94b), и паки ты пособствующа в чреде хрестове узрим (114b), ови /.../ злым радующася створят ты (170b), /.../ видят кораблю их /.../ от волн разбившуся (114b), тех виде ололевших пламеню (21b) (ухищряющаго) /.../ ненавидима всеми быти устроает (152b), /.../ возлюблена створает человека небесному царю (169b), и смущены вся устроиши (152b).

W zbiorze tym poświadczone zostały wszystkie możliwe warianty układu komponentów - VSA (15), SAV (13), SVA (8), ASV (4), AVS (4) i VAS (3).

4. Podwójny biernik rzeczownika jest w tekście oryginału również stosunkowo szeroko reprezentowany (26 zapisów), np. овех бо себе полжники устроиши (171b), онех убо вменяй врача истинны (170b), не точию убо ты тщися сожительницу имети в (142b), мечтание пламень быти вменит (21b), имети имаши клеветника свою совесть (147b).

W tej grupie zdań najczęściej pojawiają się konstrukcje z dopełnieniem bliższym na pozycji początkowej (SAV - 11; SVA - 9). Słabiej udokumentowane zostały inne warianty układu komponentów - AVS (3), ASV (2) i VAS (1).

5. Określnik zaimkowy w bierniku notowany jest w pięciu zapisach wersji ruskocerkiewnej, np. таков помышляеши быти огонь (138b), (победи) никакоже твоя быти вменяеши (178b), и ничтоже вменяй день он (156b). Cztery struktury reprezentują tu wzór AVS, zaś jedna - SAV.

6. Oryginał poświadcza ponadto w funkcji określnika dopełnienia bliższego jedno wyrażenie przyimkowe: НЕЩИ ЖЕ ТОГО ОТ СВЯЩЕННЫХ реща (29b).

W tekście przekładu "prostą mową" reprezentowane są, obok podwójnych bierników i wyrażen przyimkowych, także określniki w formach narzędnika oraz dopełniacza.

7. Konstrukcje predykatywne z przymiotnikiem w formie biernika występują tu rzadko, bo zaledwie w 7 zapisach, np. где ТЫЖ МЯ НЕГОТОВОГО будучи волочешь (123a), над злото чистое ЧИСТУЮ свою чинят душу (75a), а хоть ведаемо быти ОМЫЛЬ-НЮЮ и НЕПЕВНУЮ таковую запность (49a).

Cztery spośród omawianych struktur prezentują układ SAV, dwie - VAS, zaś ostatnia - AVS.

8. W 39 wypadkach przymiotnikowy określnik dopełnienia bliższego ma w tekście przekładu postać narzędnika, np. же ты ЧУПНЕЙШИМ /.../ учинил (99a), ПАЛЕКИМ себе быти менючи от таковое годности (85a), так МИЛОСТИВЫМ на себе быти бога справил (101a), веруй быти свет тот СКАЗИТЕЛЬНЫМ (136a).

Trójczłonowe (kompletne) konstrukcje syntaktyczne prezentują układ SAV (w 20 wypadkach), ASV (w 8), VSA (w 2), AVS (w 3) oraz SVA (również w trzech zapisach). W trzech strukturach z dopełnieniem domyślnym udokumentowany został szyk AV.

9. W dwóch zapisach tłumaczenia z dopełnieniem bliższym wiąże się imiesłów na -учи (quasi-biernik): але если ты обачит знову руки ПОДНОСЯЧИ (95a), где ТЫЖ МЯ НЕГОТОВОГО БУДУЧИ волочешь (123a).

Formy biernika imiesłowów czynnych (wyłącznie zaimkowe) poświadcza w analogicznej funkcji 12 zapisów, zaś formy imiesłowów biernych (w większości wypadków złożone) - pięć, np. если бога /.../ СМОТРЯЧОГО и ПОСВЕДЧАЮЧОГО /.../ верити будешь (161a), и если коли обачим их ПРИСТУПУЮЧИХ зпалека (82a), способ /.../ найлуемо быти ЗАХОВЫВАНЫ (3b), тож и до нас МОВЛЕНО быти розумей (61a).

Określniki powyższe wchodzą w skład struktur o układzie komponentów SVA (9), SAV (5), VSA (4) i VAS (1).

10. Narzędnik predykatywny imiesłowu jest w tekście przekładu zjawiskiem charakterystycznym i godnym podkreślenia. Dotyczy on dwóch zapisów z imiesłowami czynnymi czasu teraźniejszego i pięciu z imiesłowami biernymi czasu przeszłego, np. же ты /.../ ПОМАГАЮЧИМ /.../ ОБАЧИМО (115a), бо ЩОКОЛЬВЕК тебе ЧИНЯЧИМ ОБАЧАТ (146a), /.../ ПОСВЯЩЕНЫМ его БЫТИ МЕНУТ (30a), и СТДАЧЕНЫМ /.../ РОЗУМЕЙ БЫТИ ТОТ ДЕНЬ (157a). Układ komponentów powyższych struktur daje się sprowadzić do trzech wzorów - SAV (4), AVS (2) i ASV (1).

11. Określnik rzeczownikowy w formie biernika pojawia się w sześciu zaledwie zapisach, np. але и сам в своих грехах МАЕШЬ СУДИИ бога (168a), /.../ едно ГРОБ побеленный БЫТИ признаешь телесную ПУДНОСТЬ (63a), ПРИВИДЕНЬЕ /.../ то БЫТИ не розумел (22a), дужость БОВЕМ з розумом ЧЛОВЕКА БЫТИ ВН ображает, а з ГЛУПСТВОМ /.../ ЗВЕДА /.../ БЫТИ ЗНАЧИТ (141a).

Dwie konstrukcje reprezentują tu układ komponentów wg wzoru VAS, jedna - ASV i jedna AVS. Pozostałe (dwuczłonowe) realizują modele AV i A-V.

12. Rzeczowniki w narzędniku, wiążące się z dopełnieniem bliższym znalazły odzwierciedlenie w 21 zapisach tekstu przekładu, np. ты /.../ ОТНЕМ рачей АНЕЖЛИ КРОДЕМ называти СПРАВЯТ (152a) СТАРАЙСЯ ТОВАРЫШКОУ ее МЕТИ (143a), нас УЧИНИЛ БЫТИ СТВОДИТЕЛЬМИ (57a), ТОЕ ЩНОТА с БОГОМ РЕЧЬЮ МОЖНОУ БЫТИ ЧИНИТ (138a).

Dwanaście spośród przedstawionych konstrukcji reprezentuje układ SAV, pięć - SVA, zaś cztery pozostałe - ASV.

13. Istnienie kategorii podwójnego biernika zaimeków w "prostej mowie" poświadcza zaledwie jeden zapis: ЩО РОЗУМЕЕШЬ БЫТИ ОНЬЕ ДУШИ (56a).

14. Również w jednym zapisie pojawił się zaimek w formie narzędnika określający dopełnienie bliższe: и ЯКОВЫМ БЫТИ ПРОСИШЬ бога до тебе (158a).

15. Określnik atrybutywno-predykatywny w dopełniaczu udokumentowany został w tłumaczeniu 11 zapisami, np. НАЛ ПО-

раду добруу нечого не машь беспечнейшого²² (144a), и против красное твари ее нечого довного не признаваешь быти на свете (62a), души бовем не машь в годности нечого довного (107a). нечого иншого едно гроб побеленый быти признаешь телесную пудность (63a).

Dwie spośród przedstawionych konstrukcji syntaktycznych zawierają obok czasownika przechodniego bezokolicznik быти W pozostałych dziewięciu funkcję członu werbalnego pełni wyrażenie не машь. Określniki dopełniaczowe zajmują zwykle postopzycję w stosunku do łącznika (SVA - 5, VSA - 2, VAS - 2). Porządek odmienny (AVS - 1, SAV - 1) zilustrowany został zaledwie dwoma zapisami.

16. Wyrażenie przyimkowe znalazło zastosowanie aż w 12 konstrukcjach omawianego rodzaju, np. вшелякий грех за речу малую удает (4b), и вшелякую иншую беду, ане покладает быти себе за беду (112a), не за що себе то мает (10a), /.../ азак не поличимо того себе за найсрокшую мврку (50a).

Prezentują one zazwyczaj układ SAV (6 razy) lub SVA (3). Oprócz tego poświadczony został wariant ASV (w 2 zapisach) i VSA (w jednym).

17. W ruskocerkiewnej wersji "Lekarstwa" konstrukcji z określnikami dopełnienia bliższego użyto 132 razy. W funkcji członu predykatywnego poświadczone zostały przymiotniki (40,2%), imiesłowy (35,6%), rzeczowniki (19,6%), zaimki rzeczowne i przymiotne oraz wyrażenie przyimkowe (4,6% zapisów). Spośród czterech imiesłowów odmiennych największą frekwencję posiadają formacje czynne czasu teraźniejszego (15,9%) oraz ich odpowiedniki bierne (9,8%). Określnik z reguły pozostaje w ścisłym związku zgody z dopełnieniem (99,2% konstrukcji). Jedyny wyjątek stanowi wyrażenie przyimkowe от священных. Zarówno przymiotniki, jak i imiesłowy reprezentują tu zwykle prosty wariant odmiany (90% zapisów).

22

O orzecznikowym charakterze dopełniacza przymiotnika w tego rodzaju zdaniach może świadczyć fakt pojawienia się analogicznej konstrukcji z narzędnikiem: некого не маєшь на земли высшым над себе (159a).

Część (9,1%) określników weszła w skład konstrukcji accusativus cum infinitivo. Funkcję łącznika pełni przy nich bezokolicznik ОУТИ. Ten ostatni element występuje również w grupie orzeczenia: 7 zwrotów synonimicznych ze zdaniami celowymi. W siedmiu konstrukcjach składniowych drugi biernik łączy się z czasownikami przechodnimi za pośrednictwem form СУМА i ОУБРА. Wśród czasowników pozostających w bezpośrednim kontakcie z określnikami dopełnienia bliższego największą grupę stanowią wyrazy o znaczeniu percepcji (37,9%) oraz tworzenia i przetwarzania (22% zapisów).

18. W tłumaczeniu "prostą mową" znalazły także odzwierciedlenie różne warianty określników atrybutywno-predykatywnych: przymiotnikowy (w 45,2%), imiesłowy (w 20,7%), rzeczowny (w 21,4%), zaimkowy (w 2,4%) i wyrażenia przyimkowe (w 10,3% zapisów). Wykorzystane tu zostały tylko dwa imiesłowy: czynny czasu teraźniejszego (w 12,7% wypowiedzeń) i bierny czasu przeszłego (8% konstrukcji). Określnik dopełnienia bliższego ma w przekładzie najczęściej postać narzędnika (ogółem 54,8% zapisów). Przewaga tego ostatniego szczególnie wyraźnie uwidacznia się w konstrukcjach z przymiotnikami (84,8% zdań) i rzeczownikami (77,8% zapisów). W części struktur syntaktycznych tłumaczenia poświadczone zostały formy biernika (27%) i dopełniacza (7,9% zebranego materiału). Przymiotniki i imiesłowy mają tu z reguły (w 91,7% zapisów) postać zaimkową. Niektóre z wymienionych konstrukcji (15 określników w formie narzędnika, 11 podwójnych bierników, 4 wyrażenia przyimkowe) weszły w skład zdań, reprezentujących model accusativus cum infinitivo. Schemat ten znalazł zatem w tłumaczeniu szersze zastosowanie, aniżeli w wersji ruskocerkiewnej, jako że poświadczony został aż w 23,8% zapisów z określnikiem dopełnienia bliższego. We wszystkich tych strukturach syntaktycznych, a także w trzech konstrukcjach o znaczeniu celu określnik łączy się z czasownikiem przechodnim za pośrednictwem bezokolicznika ОУТИ (26,2% zapisów). W jednym wypadku podobną funkcję pełni imiesłów ОУДУЧИ.

Wśród czasowników wchodzących w skład konstrukcji z określnikami dopełnienia bliższego prym wioda, podobnie jak w oryginale, wyrazy o znaczeniu percepcji (21,4%) i tworzenia (również 21,4% wypowiedzeń). Kilkakrotnie częściej w porównaniu z wersją ruskocerkiewną spotyka się tu natomiast konstrukcje z czasownikami posiadania (17,4% zapisów).

19. Szyk określników atrybutywno-predykatywnych dopełnienia bliższego w tekście oryginału determinuje z jednej strony dążenie do zajmowania miejsca po rzeczowniku, z drugiej - tendencja do wyprzedzania czasownika. Zjawisko pierwsze wyraża się w 71,2% zapisów (w tym 37,1% konstrukcji typu SAV; 18,9% - SVA i 15,2% - VSA); drugie - w 61,4% (tu: SAV - 37,1%; ASV - 11,4%; AVS - 12,9%). Dopełnienie bliższe znajduje się najczęściej na pozycji pierwszej konstrukcji omawianego rodzaju (56% zapisów); określnik w interpozycji (41,6% zdań), zaś czasownik - na końcu wypowiedzenia (48,5% struktur). Być może nie bez znaczenia jest tu fakt, że o ile przymiotniki i rzeczowniki w funkcji określnika wchodzą najczęściej w układy SAV (odpowiednio 43,4% i 42,3% wypadków), o tyle konstrukcje z imiesłowami zdają się preferować wariant szyku VSA (32% zapisów).

20. Również w przekładzie regułą stanowi postpozycja określnika w stosunku do rzeczownika (71,9% zapisów, w tym 43% typu SAV; 7,4% - VSA oraz 21,5% - SVA). Dopełnienie bliższe zajmuje zwykle pozycję początkową (64,5% zapisów), określnik najczęściej pojawia się w interpozycji (48,8% ogółu zestawień), zaś dla czasownika charakterystyczna jest pozycja końcowa (56,2% wypadków).

Pomiędzy dwiema wersjami "Lekarstwa" nie ma zatem istotnych rozbieżności w zakresie szyku określnika atrybutywno-predykatywnego, dadzą się natomiast zauważyć pewne różnice w układzie poszczególnych jego wariantów w samym tekście przekładu. Mianowicie rozmieszczenie podstawowych komponentów konstrukcji podwójnego biernika i odpowiednich struktur z narzędnikiem podlega najwidoczniej innym zasadom.

Atrybut predykatywny w narzędniku, w przeciwieństwie do formy biernika, wykazuje zdecydowaną, bo wyrażoną w 84,6% wypowiedzeń, tendencję do wyprzedzania czasownika.

Dopełnienie bliższe określane przez narzędnik sporadycznie tylko pojawia się w absolutnej postpozycji (9,2% struktur kompletnych), natomiast w konstrukcjach podwójnego biernika układy z dopełnieniem na pozycji trzeciej wykazują stosunkowo dużą frekwencję (28,1%).

Określnik w narzędniku zwykle zajmuje interpozycję (55,4% wypowiedzeń), a najrzadziej notowany jest na miejscu ostatnim konstrukcji trójczłonowych (tylko 15,4% zapisów), zaś określnik w formie biernika niekiedy pojawia się na pozycji początkowej (15,6% wypadków) i ma niemal równe szanse na zajęcie miejsca już to pomiędzy dwoma pozostałymi członami zestawienia (43,8% podwójnych bierników), już to za nimi (40,6%).

Czasownik przechodni, rządzący dopełnieniem określanym przez narzędnik, z reguły stoi na końcu szeregu (75,4% zapisów), natomiast w strukturach podwójnego biernika czasownik udokumentowany został niemal w jednakowym stopniu na każdym z możliwych miejsc (na pierwszym w 28,1%; na drugim - w 40,6% i na trzecim - w 31,8% zapisów). Nieliczne i występujące jedynie w wersji "prostą mową" konstrukcje niekompletne (bez dopełnienia bliższego) charakteryzują się układem AV (A-V).

Tak wyglądają przebadane fakty. Trudno niestety, z braku odpowiednich opracowań siedemnastowiecznych zabytków literackich z terenu Ukrainy, jednoznacznie stwierdzić, czy i pod jakimi względami ruskocerkiewny oryginał oraz tłumaczenie "Lekarstwa" "prostą mową" podobne są do innych tekstów pisanych tymi językami. Odpowiedź na to pytanie należy zapewne do przyszłości.

ЗАБЫТЫЕ КОНСТРУКЦИИ СЛАВЯНСКОГО СИНТАКСИСА
В ЦЕРКОВНО-УКРАИНСКОМ ПЕЧАТНОМ ПАМЯТНИКЕ НАЧАЛА XVII ВЕКА
(ВТОРЫЕ КОСВЕННЫЕ ПАДЕЖИ)

Основой рассуждения являются здесь конструкции, отразившиеся в одной из наиболее интересных книг острогской типографии - двуязычном "Лекарстве на оспалый умысел человеческий" (1607). Особое внимание уделяется в статье второму винительному, второму рошительному падежам, а также их синтаксическим синонимам в тексте перевода. Все замечания подтверждаются подробными статистическими данными.